

AKSU, Hüsamettin

(1942-2007)

Fars dili, edebiyatı
ve Osmanlı Türkçesi uzmanı.

Elazığ'ın Karakoçan (eski Himan) ilçesinde doğdu. Müftü Mahfuz Aksu'nun oğludur. İlk ve orta öğrenimini 1966'da Elazığ'da tamamladı. 1967-1971 yıllarında İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Fars Dili ve Edebiyatı Bölümünde öğrenim gördü. Buradan mezun olunca İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi Nadir Eserler Bölümü'nde memurluğa başladı. Daha sonra Edebiyat Fakültesi Sanat Tarihi Bölümü'nün Estetik ve Sanat Tarihi Kürsüsü'nde öğretim görevlisi olarak Osmanlıca, epigrafi ve arşiv çalışmaları dersleri verdi. 1981 yılında *Amir Gıyâs al-Din Muhammed al-Astarâbâdi ve İstivânâma'si* adlı teziyle doktor unvanını aldı. 1994'te yardımcı doçent, ertesi yıl doçent, 15 Aralık 2005 tarihinde profesör oldu. 1986'da *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*'ndeki çalışmalara katıldı. Madde yazdı ve görüntü redaksiyonu görevlerini üstlendi. 1989-1998 arasında Marmara Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Geleneksel Türk El Sanatları Bölümü'nde eski yazı, 2000 yılında İstanbul Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nde Güzel Sanatlar, 2000-2002 yıllarında İstanbul Üniversitesi Teknik Bilimler Yüksek Okulu Çinicilik Bölümü'nde hat dersleri verdi. Çok sayıda yüksek lisans ve doktora tezi yöneten Aksu, Kültür ve Turizm Bakanlığı Samsun Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu üyeliği de yaptı (2000-2005). 13 Ağustos 2007 tarihinde öldü ve Karacaahmet Mezarlığı'na defnedildi. Evli ve üç çocuk babası olan Hüsamettin Aksu çalışkan, disiplinli, yardım sever, son derece kibar ve hoşgörülü bir kişi olarak tanınır.

Eserleri. 1. Boğaziçi Sefarethaneleri (İstanbul 1992, Feryal İrez ile birlikte). Halen mevcut olanlarla günümüzde ortadan kalkmış bulunan İstanbul'daki yazlık elçilik binalarını konu alan bir eserdir. Kitabın ikinci bölümünde İstanbul'da Osmanlı Arşivi ile Viyana Devlet Arşivi'ndeki İstanbul sefârethaneleriyle ilgili belgeler bugünkü Türkçe'ye çevrilmiştir. **2. Fihrist-i Nüşahâ-yi Hattî-yi Fârsî Kitâbhâne-i Dânişgâh-i İstânbûl** (Tahran 1995, Tefvik Hâşimpûr Sübhânî ile birlikte). İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi'ndeki Farsça yazmaların katalogudur. **3. İstanbul**

Hüsamettin
Aksu

Yapılarındaki Bazı Dekoratif Kûfî Hatlar (İstanbul 2001). Eserde İstanbul'da çeşitli dönemlere ait dinî veya sivil binalarda süsleme amacıyla kullanılan kûfî yazılı taş, çini, ahşap panoların dökümü verilmektedir. **4. 1782 Yılı Yangınları -Lehibu'l-ukalâ fi fikri'l-gurabâ: Harîk Risâlesi-** (İstanbul 1994). 24 Temmuz – 22 Ağustos 1782'de Balat ve Cibali'de çıkan iki ayrı yangını bizzat müşahade ederek anlatan, İstanbul şehremini Derviş Mustafa Efendi'nin kaleme aldığı eserin Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi'nde kayıtlı (Hazîne, nr. 1632) yegâne nüshasının metnini ve sadeleştirilmiş şeklini, sonunda da yazmanın tipkibasımını içermektedir.

Aksu'nun *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sanat Tarihi Yıllığı, Sanat Tarihi Araştırmaları Dergisi, Toplumsal Tarih, Arkeoloji ve Sanat, Türk Arkeoloji ve Etnografya Dergisi, İlgî* dergisiyle *Semavi Eyice Armağanı, Yıldız Demiriz Armağanı* ve *Sinan Genim'e Armağan*'da yayımlanmış makaleleri arasında en önemlileri şunlardır: "Sultan III. Murat Şehinşahnâmesi" (*STY*, IX-X [1981], s. 1-22); "İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi'nde Bulunan Minyatürlü, Resimli, Şekilli, Cetvelli, Plan ve Haritalı (Türkçe-Arapça-Farsça) Yazmalar" (*STY*, XI-II [1988], s. 19-22); "A Brief Sketch of the Activities of the Hurufi Movement and its Spread Through Western Asia" (*Islamic Culture An English Quarterly*, LXXIII [Hyderabad-Deccan 1999], s. 115-125). Hüsamettin Aksu ayrıca *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi (DİA), İslâmî Bilgiler Ansiklopedisi, Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi (TDEA), Şâmil İslâm Ansiklopedisi* ile *Yaşamları ve Yapıtlarıyla Osmanlılar Ansiklopedisi*'ne çeşitli maddeler yazmıştır. Genelde Hurûfliğe dair olan *DİA*'daki maddeleri "Ali el-A'lâ", "Câvidânnâme", "Emîr Gıyâseddin", "Fazlullâh-ı Hurûfî", "Firişteoğlu Abdülmecid", "Hasan et-

Tûlûnî", "Hurûfliik" ve "Musallâ Taşı"dır. Sempozyum bildirileri: "İslâm Kılıçları ve Kılıç Ustaları es-Suyûfü'l-İslâmiyye ve Sunna'uhâ" (*Sanat Tarihinde Doğudan Batıya -Ünsal Yücel Anısına Sempozyum-*, İstanbul 1989, s. 9-10); "Cezîre-i İbn Ömer Köprüsü" (*Hız Nuh'tan Günümüze Cizre Sempozyumu*, İstanbul 1999, s. 155-160); "İslâm İnancı ve Sanatında Anıt Mezar" (*Sanat ve İnanç Sempozyumu*, İstanbul 2004, I, 85-90); "Fatih Devri Hat Ustası Ali b. Yahya es-Sufi ve Eserleri" (*İstanbul Üniversitesi 550. Yıl Uluslararası Bizans ve Osmanlı Sempozyumu [XV. Yüzyıl]*, İstanbul 2004, s. 245-251).

BİBLİYOGRAFYA :

İÜ Ed.Fak. Arşivi'ndeki özlük dosyası; M. Baha Tanman v.dğr., "İÜ Edebiyat Fakültesi Sanat Tarihi Kürsüsü/Bölümü Dallarında, Lisans/Yüksek Lisans, Doktora Düzeyinde Eğitim Görenlerin Kısa Özgeçmişleri ve Yayınları", *STY*, XIV (1997), s. 107; "Hüsamettin Aksu (1942-2007)", *a.e.*, XIX (2007), s. 134-135 (maddenin yazımında büyük ölçüde Aksu ailesinden edinilen bilgilerden faydalanılmıştır).

ENİS KARAKAYA

AKSUN, Ziya Nur

(1930-2010)

Tarihçi, hukukçu ve düşünür.

29 Mayıs 1930'da Konya'da doğdu. Babası Konya Belediyesi'nde memurluk ve müdürlük yapan İbrahim Saim Bey, annesi Erzincanlı bir aileye mensup olan Leman Hanım'dır. Baba tarafından Kayserilidir. İlk ve orta öğrenimini Konya'da gördü. Yüksek öğrenimde bir yıl İstanbul Teknik Üniversitesi İnşaat Fakültesi'ne devam etti, ardından girdiği Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nden 1955'te mezun oldu. Bir süre Konya'da avukatlık yaptı, daha sonra İstanbul'a yerleşti. Fakülteler Matbaası'na ortak olup yayımcılığa başladı, matbaasında hemen tamamı ilmi mahiyette eserler neşretti. 1976'da geçirdiği bir rahatsızlık sonucu konuşma ve yazma melekelerini kaybetti. Ancak sol elini geliştirerek resim yapabildi. 6 Eylül 2010'da vefat etti.

Osmanlı tarihine dair eserleriyle tanınan Aksun'un tarih merakı küçük yaşta başlamış, II. Abdülhamid'e duyduğu hayranlık onun Osmanlı tarihiyle ilgilenmesini sağlamıştır. Osmanlı Devleti Aksun'un gözünde ve gönlünde "tarihin mücizesi" olarak yer almış, öğrendiği Osmanlı Türkçesi de ona geniş ufuklar açmış ve Osmanlı tarihine karşı hayli savunmacı bir üslup benimsemiştir. Akademik tarihçiliğin dışındaki Osmanlı tarihçilerinin çevresinde takdirle

Ziya Nur Aksun

anılmış, ilk milli tarihçiler arasında bulunduğu, tarih kitaplarında kaydedilmeyen birçok olayı aydınlığa kavuşturduğu ve Osmanlı tarihini sevdiği belirtilmiştir. Osmanlı Devleti'nde "kardeş katli"ni cinayet değil "nizâm-ı âlem için kendi kanından ve canından yaptığı bir fedakârlık" olarak görmüş, Osman Bey'in amcası Dündar Bey'i öldürtmesine ve Yıldırım Bayezid'in içki içtiğine dair rivayetleri reddetmiştir. Türkçe'nin gerçek hâmisinin Orhan Gazi olduğunu ve Türkçe'yi onun resmî dil haline getirdiğini söylemiştir. Vak'a-i Hayriye, Tanzimat Fermanı, Islahat Fermanı vb. yenilik hareketlerinin Osmanlı Devleti'ni güçlendiremediğini, aksine daha da geriye götürdüğünü, Osmanlı padişahlarının millettan hiçbir zaman kopmadığını, cârîyelerin saraya iş akdiyle girip çıkan sözleşmeli kişiler sayıldığını, Osmanlı tarihinin Batılı tarihçilerin anlayışıyla yazılamayacağını ileri sürmüştür. Çeşitli telif kitapları yanında Ziya Nur *Hüradam* gazetesiyile *Fetih* ve *Diriliş* mecmualarında makaleler yazmış, Z. N., Sabahaddin Nur, M. Safa Nur, Şahab Metin, Safa Nur gibi takma adlar da kullanmıştır.

Eserleri: *Filibeli Ahmed Hilmi-İslâm Tarihi* (İstanbul 1971, 1974, 1982, 2006; Aksun bu kitaba hacmini üç misline çıkaran bir zeyil eklemiştir), *Dündar Taşer'in Büyük Türkiye* (İstanbul 1974, 2012), *Osmanlı Tarihi: Osmanlı Devleti'nin Tahlilli Tenkidli Siyasî Tarihi* (I-VI, İstanbul 1994), *Gayr-i Resmî Tarihimiz: Osmanlı Padişahları* (İstanbul 1997, 2004), *Siyasî ve Sosyal Açından Mezhepler, Tarikatlar* (İstanbul 1997, 2004), *Enver Paşa ve Sarıkamış Harekâtı* (İstanbul 2005), *Darbe Kurbanı Abdülaziz Han* (İstanbul 2009), *II. Abdülhamid Han* (İstanbul 2010), *Cihan Padişahı Muhteşem Süleyman* (İstanbul 2011), *Son Cihan Padişahları (1617-1703) (I. Mustafa, II. Osman, IV. Murad, İbrâhim, IV. Mehmed)* (İstanbul 2011), *Dört Muzdarip Padişah* (İstanbul 2011),

Osmanlı'nın Zirvede Kalma Mücadelesi: Düşüşler / Tutunuşlar 1703-1789 (İstanbul 2011), *Zirvedeki Sultanlar II. Selim, III. Murad, III. Mehmed, I. Ahmed* (İstanbul 2011), *Beylikten Cihan İmparatorluğuna* (İstanbul 2012).

BİBLİYOGRAFYA :

Ziya Nur Aksun, *Osmanlı Tarihi*, İstanbul 1994, I, 9, 25, 49, 50, 130; Necmeddin Turinay v.dğr., *Bilge Tarihçi Ziya Nur Aksun*, İstanbul 2004, s. 51, 52, 63; Ahmet Turan Alkan, *Ziya Nur Hakkında Dostlarıyla Bir Sohbet*, İstanbul 2010, s. 31, 35, 73; Fatma Gülser Özer, *Düşünce Dünyası İtibariyle Ziya Nur Aksun* (yüksek lisans tezi, 2010), SÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü, s. 9, 10, 24, 26, 41, 42, 61, 63, 66, 69, 70, 113, 122, 128, 134, 137, 162; Belma Aksun, *Bir Millet Mistiği: Ziya Nur Aksun*, İstanbul 2013, s. 17, 19, 23, 62, 73, 145, 154, 380, 418; *Mâlûmat*, sy. 4, İstanbul 1313, s. 88-89.

TALİP MERT

AKTEPE, M. Münir

(1917-1996)

Osmanlı tarihçisi.

7 Eylül 1917'de İzmir'in İkiçeşmelik semtinde doğdu. Rus istilâsı sırasında (1916) Erzincan Kemah'tan İzmir'e göç eden babası ticaretle uğraşıyordu. İlköğreniminin ardından İzmir Karataş Ortaokulu'nda ve İzmir Erkek Lisesi'nde okudu. 1936'da mezun olunca ailesinin durumunun elverişsizliği sebebiyle yüksek öğrenimine hemen başlayamadı, bir süre Karataş Ortaokulu'nda vekil öğretmenlik yaptı; İzmir Posta, Telefon ve Telgraf İdaresi'nde memur olarak çalıştı. Kasım 1937'de dört yıllık yüksek öğrenim bursu kazandı ve kısa bir müddet yaptığı vekil öğretmenliğine etkisiyle İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü'ne girdi. Tahsili sırasında çalışkanlığı ile hocalarının dikkatini çekti. Fakülte yıllarında hocaları arasında M. Cavit Baysun ile İsmail Hakkı Uzunçarşılı da bulunuyordu. Mezuniyet tezi "Mahmud II Devrinde Rize Ayanı Tuzcuoğulları İsyanı" adını taşımaktaydı. Böyle sosyal bir olayı inceleyerek akademik hayata bir bakıma başlangıç yapmış oldu. 1941 Ekiminde mezun olduktan hemen sonra askere gitti. II. Dünya Savaşı'nın bütün hızıyla sürdüğü bu zorlu yıllara denk düşen askerlik hizmetini, Gelibolu bölgesinde Bolayır'ın kuzeyinde oluşturulan savunma hattında yerine getirdi. Böylece Osmanlılar'ın Rumeli yakasına ilk geçtikleri yer olan bölgenin topografyasını tanıma imkânı buldu. Bunun etkisiyle ileride doktora konusu olarak Osmanlılar'ın Rumeli'ye yerleşmesini seçecekti.

Münir Aktepe, 1944'te terhisinin ardından M. Cavit Baysun'un daveti üzerine aynı yılın ekiminde önce fakültenin tercümanlık kadrosuna tayin edildi ve kitaplık memuru olarak çalışmaya başladı. 1 Mart 1945'te asistanlığa geçti. *Osmanlı Türklerinin Rumeli'ye Yerleşmesi* başlıklı doktora tezini Haziran 1949'da tamamladı. Bundan sonraki çalışmalarıyla, Tarih Bölümü'nde Yeniçağ Tarihi Kürsüsü'nün Cavit Baysun başkanlığında oluşturulan temel klasik eğitim sistemi içerisinde Osmanlı kaynakları, Osmanlı tarihçiliği, biyografi çalışmaları ve kaynak neşriyle giderek kendini gösterirken bir yandan da Osmanlı Devleti'ndeki sosyal tepkilerle ilgilendi ve arşive dayalı incelemelerde bulundu. Çalışma sahasını daha çok XVIII. yüzyıla kaydirdi ve bu dönemin otuzlu yıllarına doğru meydana gelen sosyal tepkileri ve muhtelif siyasî, diplomatik ve askerî gelişmelerini konu alan çalışmalar yapmaya başladı. 1950-1952 yılları arasında Paris'te bulundu ve ilmi çalışmalarını Bibliothèque Nationale'de sürdürdü. Türkiye'ye dönünce Cavit Baysun'un müdürlüğünü yaptığı Türkiyat Enstitüsü müdür yardımcılığına getirildi. Osmanlı tarihinin önemli bir dönüm noktasını oluşturan Patrona İsyanı konusundaki doçentlik tezini 1954 yılına kadar tamamladı ve doçent unvanını aldı.

1960'lı yılların başı onun için hayli sıkıntılı olaylarla geçti. Yeniçağ tarihi doçenti iken 27 Mayıs İhtilâli'nin karışık ortamında diğer bazı üniversite mensupları gibi hiçbir sebep gösterilmeden görevinden alındı. Fakat o sıralarda Edebiyat Fakültesi Mezunlar Cemiyeti başkanı ve Türk Muallimler Birliği üyesi bulunduğu bu sıfatlarla ihtilâl konseyince oluşturulan Kurucu Meclis'e üye seçildi. 6 Ocak 1961'den itibaren Ankara'da meclis çalışmalarında görev yaptı. 1961-1962 arasında İstanbul Çapa Eğitim Enstitüsü'nde tarih dersleri verdi. Daha sonra fakülte'deki vazifesine iade edildi ve 25 Nisan 1962'de yeniden öğrencilerine kavuştu. Bu yıllar onu bir süre için ilmi çalışmalardan koparmıştı. Bunun da etkisiyle çalışmalarına hız verdi. 19 Mart 1964'te profesör unvanını aldı. Ardından fakülte'de yönetim kurulu üyeliklerinde bulundu, üniversite senatosunda fakülteyi temsil etti. Edebiyat Fakültesi bünyesinde Tarih Araştırmaları Enstitüsü'nü kurdu. 21 Mart 1968'den itibaren faaliyete geçen bu enstitünün müdürlüğünü 6 Mayıs 1969'dan başlamak üzere üstlendi ve emekli oluncaya kadar bu görevini yürüttü. Enstitünün